

Tompa Ferenc

A GYAKORNOK ÉLETÉNEK ÉRTELME

TOMPA MIKLÓS TÁRSULAT: *EMMA ÉLETÉNEK ÉRTELME*
(REND. RADU AFRIM)

Radu Afrim román rendező és a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata sikeres, az UNITER által is elismert közös munkái után, mint *A nyugalom*, a *Részegek*, *Az Ördög próbája* vagy a *Retromadár blokknak csapódik, és forró aszfaltra zuhan*, a rendező újabb kortárs szöveggel tér vissza a társulathoz. Fausto Paravidino olasz drámaíró, rendező, színész és forgatókönyvíró *Emma életének értelme* (Il senso della vita di Emma) című színházi regénye kerül feldolgozásra Török Tamara fordításában. Két olasz család története elevenedik meg a műben, melynek fókuszában olyan női sorsok állnak, amelyek a külső világ beszámíthatatlansága miatt siklottak ki tervezett pályájukról. Ilyen a családjáért szenvedélyét, munkáját elhagyó Antonietta, az édesanyjától elszakadt Berta, a boldogtalan házasságban élő, abuzívvá vált Clara. A családok groteszkbe hajló anekdotái, történetei közepén Emma – akinek célkeresése, élete értelmének megtalálása az előadás végére abszurdá válik.

A próbafolyamat az előző, 2022/2023-as évad májusában kezdődött. Az olasz kortárs szöveg vágáson, átíráson és koncepció szerinti átrendszerezésen ment keresztül: a háromrészes regény második egysége nincs benne az előadásban, az egységeket megnyitó kiállítás-jelenetek Afrim rendezésében nyitójelenetként válnak eggyé. A színpadképről, a díszletről, jelmezekről ekkor döntött a rendező, Kupás Anna díszlet- és Bajkó Blanka jelmeztervező: adott volt a színpad háttérét uraló hatalmas Emma-fej, a káoszra zsúfolt tér, a karakterekre jellemző öltözet, jelmezek, púposított parókák a különböző idősíkokban. Boros Csaba zenei betétei és dalai is ekkor születtek. A színészekkel való munka pedig a jelenetek improvizáció általi felépítéséből állt. Az augusztus végén újrainduló próbák, a főpróba – két hét – így már teljes díszlettel, jelmezekkel, a nagyterem színpadán kezdődtek.

Mint másodéves teatrológus hallgató, aki időközben színész szakra is beiratkozott, hospitálni csatlakoztam a próbafolyamathoz. A szöveggel ere-

deti formájában nem találkoztam, hanem az átdolgozott verzió elolvasásával – amelyen Radu Afrim és Fülöp Bea rendező asszisztens dolgozott – léptem be egy olyan munkafolyamatba, amelynek nincs dramaturgia, és ahol nem tudtam még, mi lesz a feladatom. Az első próbán B. Fülöp Erzsébet, az előadás főszerepét játszó színésznő és színész szakon osztályvezető tanárom mutatott be a rendezőnek. Ezután megfigyelőként vettem részt.

Afrim nemcsak a rendezést, hanem a szöveggondozást is kézben tartotta. Az első őszi próbák a második felvonás jeleneteinek felépítésével kezdődtek, amelynek során a színészi játék került előtérbe. Később az első felvonás már korábban lerendelt jeleneteinek felfrissítése, véglegesítése vagy elvetése következett a már berendezett térben, jelmezekben. A próbák ezen szakaszában a szöveg folyamatosan változott, vágások, bővítések, kiegészítések történtek. A rendező mindhárom, a magyar, a román és az olasz nyelvű szöveggel maga előtt követte a próbákat, végig figyelemmel kísérve, a színészekkel egyeztetve, pontosítva a kifejezések tisztaságát. A változtatásokat a rendező kezdeményezte és fogalmazta meg az új replikákat. Ilyen volt a kortárs képzőművészeti kiállítás jelenetében a főattrakciót jelentő mű, a véres bárányszobor neve, a *Miorița sacrificată*, amely a román népballadát idézve az előadásban geggé válik. A rendező több jelenetet is kivett a májusi próbákon összerakottak közül, mivel ezeket már nem érezte fókuszra részének, vagy véleménye szerint elvesztették a ritmusukat. Ilyen volt például az első felvonás néhány családjelenete, amelyekben jobban megismerjük a szomszéd Berta néni kapcsolatát a főszereplő Monte családdal, vagy Kádár Noémi Giuliájának és Ferenczi H. István Nellójának rövid toxikus párkapcsolatát. Ez az inkompatibilitás kettőjük között végül a bulijelenetben mutatkozott meg. Afrim dalokat is kihúzott, ha túl hosszúnak, vontatottnak vagy a jelenetek folytonossága szempontjából bomlasztónak tartotta őket. Kihagyásra került egy olyan szimbolikus tér ábrázolása is az előadás kezdetekor, ahol a Simon Boglárka-Katalin által alakított Emma elemlámpával, horrorfilmes ijesztéseket, jumpscare-eket idéző fényekkel világítja meg a preparált, kitömött állatokat és a kiállított családok tagjait.

A rendezés spontaneitása és asszociatív jellege a folyamatosan megújuló és bekúszó képekben, rövid jelenetekben, gegekben, színészvezetésben is megnyilvánult. Ennek a kreatív folyamatnak a szabadon hagyása miatt Afrim utolsó pillanatig nem véglegesítette a rendezést, a rendelkezés tehát egészen a főpróbáig nem fejeződött be. Ez állandó produktív készenléti állapotot teremtett meg a színészekben, akik a bemutató előtti napokban is új ajánlatokat hoztak. A technikusokat is gyors cselekvésre sarkallta, mivel a rendező

új kéréseit elvárása szerint azonnal, pontosan kellett teljesíteni. Ily módon lett átértelmezve, elemelve Emma és Antonietta egyik párbeszéde, amely nem beilleszthető az előadás cikázó, kicsapongó időkezelésébe: *a párbeszéd az előadás után történhetne meg*. Egyfajta mitikus, az előadás cselekményétől távoli, elvont térben és időben, parókalevélet jelezte lemeztelenedésen át jön létre reflektív dialógus a két karakter között, olyan eseményekről, amelyekről a nézők még nem tudhatnak. Az ezután magányt és álmodozást asszociáló hold és farkasvonyítás is ezt a spontán, benyomásokra alapuló megvalósítást erősíti. A próbafolyamat utolsó napjaiban került be az a kép, amikor a Rózsa László által alakított Marco menyasszonyi ruhában, egy kitémött pávával ül az Emma-fej szájában. Az Emma-fej sötétben tátongó szája is ekkor vált a színpad centrumává és a gegek pódiumává: itt jelenítik meg Bartha László Zsolt fát vágó Carlóját, az Antonietta felszabadítására induló Monte családot, a szerelmesen kocsikázó Marcót és Nellót stb. A rendező szabadságot adott a színészeknek a szöveg értelmezésében, az állapotok megtalálásában és a játékmódban, azonban a felvázolt erős formanyelv által egyes pillanatok pontosan kért vissza, mint például a kínlódás megjelenítése Carlo szívrohamának jelenetében.

Afrim egységes víziója a multimédiás eszközökre, a videomappingre és a sound designra is kiterjedt: irányította a Németh B. Kristóf által játszott, a színpadon élőben filmező Dokumentarista kamerájának fókuszát a közeli felvételektől a szimbolikus képekig. Az arca vetítés minden illusztrációját, illetve hangulatfestést is ő ajánlott Trucza Samunak, a videomapping tervezőjének, és javaslatokat tett saját zenetárából az atmoszférateremtéshez. A részletekre irányuló átfogó figyelmével volt képes megalkotni ebben az előadásban is azt a világot, amely az ő rendezéseinek ismérve.

Az *Emma életének értelme* próbái alatt azzal gyarapodtam, hogy színészként miként kell viszonyulni, alkalmazkodni és minden esetben tette késznek lenni egy olyan rendező mellett, aki hirtelen és folyamatosan megújuló ajánlatokat, megoldásokat vár színészeitől.